

Попченкова І.М.,
аспірант
кафедри кримінального права, кримінології,
цивільного права та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»

**ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДІТЕЙ ТА ОСІБ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ ПІД
ОПІКОЮ ТА ПІКЛУВАННЯМ**

Ключові слова: поліція, захист, права, дитина, злочин

Keywords : police, protection, rights, child, crime

Анотація : автором розглянуто основні проблеми організації діяльності Національної поліції в Україні, а також передумови для належного виконання поліцейським професійних обов'язків. Окреслено шляхи профілактики правопорушень, зокрема, з урахуванням досвіду Польщі та Чехії.

Annotation : The author considers the main problems of the organization of police activity in Ukraine and prerequisites for the proper performance of police professional duties. Outlined possible ways of crime prevention, in particular, taking into account the experience of Poland and the Czech Republic.

На сьогоднішній день гостро стоїть питання протидії злочинам, які вчиняються проти найуразливішої категорії населення – проти дітей та осіб, щодо яких встановлена опіка або піклування. Права та інтереси цих осіб апіорі повинні захищатися державою від будь-яких протиправних посягань, особливо коли мова йде про злісне невиконання обов'язків по догляду за вказаними особами (ст. 166 КК України). У структурі всієї зареєстрованої злочинності питома вага даного виду злочину складає менше 1%; у структурі злочинів проти сім'ї – 9,6% [1, с. 11], що свідчить про значну поширеність цього виду злочину. Та і сама мова, як вірно зауважує Б.М. Головкін, через моральну нестійкість і соціальну незрілість, брак життєвого досвіду завжди підвладна впливам: конструктивним просоціальним чи деструктивним антисоціальним [2].

При цьому, одним із суб'єктів захисту прав зазначеного кола осіб є Національна поліція України. Так, питання діяльності поліції щодо захисту прав громадян на законодавчому рівні представлено такими нормативно-правовими актами як: Закон України «Про національну поліцію» [3], Положення про Національну поліцію [4], Указ Президента України «Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян» [5] тощо. У контексті захисту прав дітей та осіб, щодо яких встановлена опіка чи піклування, до повноважень представників поліції належить, зокрема: 1) у межах компетенції, здійснення контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживання заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності; 2) вживання заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї [3].

На сьогодні важливе значення для ефективного захисту прав і свобод розглянутої категорії осіб, відіграють організаційні засади діяльності працівників поліції: наявність ефективної нормативної — правової бази, професійна готовність працівника поліції — не тільки знання національного законодавства та міжнародних норм і стандартів, а також вміння правильно використовувати та застосовувати такі знання на практиці у сфері захисту основоположних прав та свобод людини на професійному рівні залежно від індивідуальних обставин; психологічна стійкість працівника поліції до різних форм прояву протиправних посягань.

При цьому, у діяльності українських правоохоронців на сучасному етапі можна простежити наявність певних проблемних моментів, які ведуть до неможливості належно виконувати свої повноваження. Так, зокрема, щодо діяльності новоствореної поліції В.А. Глуховера зазначає, що однією з проблем нової поліції є витрачання значного робочого часу на внутрішню діяльність, не пов'язану з безпосереднім виконанням обов'язків, покладених на поліцію щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, попередження і розкриття злочинів, захист прав, свобод та законних інтересів громадян [6, с. 21]. Проблемним питанням залишається і недосконалість знань поліцейських з окремих питань діяльності з огляду на відносно короткий проміжок навчання, неналежне використання представниками поліції своїх повноважень тощо. В даному аспекті, на нашу думку, заслуговує уваги система навчання шведських поліцейських. Так, згідно з науковими дослідженнями, у Швеції існують досить жорсткі вимоги до відбору, підготовки та просування по службі поліцейського персоналу. Поліцейський завжди повинен уміти діяти тактично й розсудливо та виявляти ініціативу за різних непередбачених обставин. На поліцейського покладається значно більша відповідальність, ніж на посадових осіб інших спеціальностей. Важливе місце посідає процес навчання поліцейських у Швеції. Залежно від рівня його організації, цей процес можна поділити на дві частини: навчання, що здійснюється на національному рівні в межах системи Національної підготовки поліції, та навчання, що проводиться на місцевому рівні, безпосередньо в поліцейських підрозділах. Кожен поліцейський підрозділ має власний навчальний центр. Деякі з них проводять спеціалізовані навчальні курси для службовців з інших підрозділів поліції, а в окремих випадках кілька підрозділів організовують об'єднані регіональні курси. Залежно від мети навчання поліцейських, виділяють три його головних види: початкове навчання у навчальних центрах для тих осіб, які зараховані на службу в поліцію, та подальше їх навчання в місцевих підрозділах поліції протягом двохрічного апробаційного періоду; спеціальне навчання поліцейських, які виявили інтерес до певних видів поліцейської діяльності; підготовка службовців поліції вищих рангів [7, с. 10-11]. Таким чином, такий метод навчання поліцейських є досить доречним з огляду на його можливий позитивний вплив на ефективність роботи вітчизняної поліції, оскільки як наголошує Пихтін М.П. [7, с. 17]

шведська поліція давно вже перетворилася на орган широкого соціального обслуговування населення, що несе головне навантаження у галузі загальної превенції правопорушень.

Разом з тим, ситуація в Україні щодо здійснення профілактики злочинів та захист інтересів дітей та осіб, що знаходяться під опікою (піклуванням) наразі залишається особливо гострою. Так, в ході парламентських слухань в жовтні 2016 року, відмічено негативну тенденцію по захисту прав дитини в Україні в останні декілька років. Для відновлення ситуації Урядом рекомендовано проведення, на нашу думку, цілком слушних заходів, зокрема, доручити Національній поліції: затвердити стандарти дій працівників поліції щодо захисту прав та інтересів дитини; забезпечити проведення профілактичних заходів з метою запобігання правопорушенням, вчиненим дітьми та стосовно дітей, виявлення причин і умов, що призводять до їх виникнення, вжиття заходів, передбачених законодавством, для їх усунення; забезпечити ефективність правоохоронних дій з метою припинення правопорушень, пов'язаних з насильством у сім'ї, зокрема безпосередньо стосовно дітей, та сексуального насильством стосовно дітей; підвищити ефективність вжиття першочергових заходів щодо розшуку зниклих дітей; забезпечити проведення психологічної експертизи у кримінальному провадженні стосовно дітей, які потерпіли від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості, для встановлення стану психічного здоров'я дитини; забезпечити проведення навчання працівників поліції з питань запобігання катуванню та іншим формам жорстокого поводження з дітьми [8].

Варто вказати, що у контексті реалізації поставлених перед поліцейськими вищезазначених завдань, корисним уявляється досвід, зокрема, Польщі та Чехії. Так, запобігання сімейному насильству є одним з пріоритетів польської поліції. За вчинення насильства у сім'ї законодавством передбачається кримінальна відповідальність. При цьому, законом регламентовано оперативний та швидкий механізм реагування на факти сімейного насильства, завдяки чому поліція разом з прокуратурою негайно можуть вчинити такі дії як: усунення винуватця зі спільного помешкання; якщо дитина зазнає жорстокого поводження, то вона може бути негайно вилучена навіть без рішення суду; якщо особа була засуджена за злочини проти дитини, але звільнена від відбування покарання, однак продовжує вчинювати злочини проти дитини — така інформація негайно повідомляється суду і особа направляється для реального відбування покарання [9, с. 340].

Для ефективного застосування законодавства щодо протидії сімейному насильству, в Чехії, проводяться системні заходи з навчання поліцейських. Законодавством передбачено такі можливі повноваження поліцейського як виселення правопорушника із спільного помешкання тобто мова йде не про рішення, видане в адміністративному провадженні, а розуміється як фактичний правочин. Це однією новелою чеського законодавства є заборона зустрічатись правопорушнику з жертвою насильства і заборона встановлення контактів з нею. Утримання від таких дій вважається обов'язком правопорушника [9, с. 390-391].

Таким чином, розширення повноважень поліцейських в Україні щодо захисту дітей та осіб, щодо яких встановлена опіка чи піклування від протиправних посягань із урахуванням зарубіжного досвіду зазначених європейських держав сприятиме, зокрема, зменшенню проявів злочинності в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Усова Є. С. Кримінологічна характеристика та запобігання злісному невиконанню обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України) [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Є. С. Усова ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2016. - 16 с.
2. Головкін Б. М. Запобігання криміналізації молодіжного середовища / Б. М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю. Збірник наукових праць. – 2012. – № 23. – С. 76–80.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 No 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
4. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.
5. Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян: Указ Президента України від 18.02.2002 № 143/2002 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/143/2002>.
6. Глухочерв В. А. Національна поліція: стан та проблеми реформування / В. А.

Глухова // Форум права. – 2016. – № 5. – С. 20–23.

7. Пихтін М. П. Організаційно-правові основи діяльності поліції Швеції (порівняльно-правовий аналіз) [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Пихтін Микола Порфирійович ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2009. – 19 с.

8. Рекомендації парламентських слухань на тему «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист», схвалені постановою Верховної ради України від 22.02.2017. – № 1906-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1906-19>.

9. Головка Л. О. Захист прав дітей: зарубіжний досвід [Монографія] / Л. О. Головка. – К.:Видавничий центр НУБіП України. – 2015. – 455 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман,
проф. Б. М. Головкін,
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

**Злочинність у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
3-68 кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.**

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017